

שיעור מס' 8 – תרגילי בימוי

מטרות אופרטיביות:

- העברת הרעיון האמנותי: צורה משרתת תוכן.
- חברי הצוות יפתחו שליטה באמצעים הטכניים העומדים לרשותם כדי להגיע לתוצאות איכותיות.
- היכרות עם סגנונות בימוי חשובים בשדה הקולנועי העולמי.
- יישום החומר הנלמד דרך תרגול אישי וכיתתי.

המניפולציה הקולנועית – השיעור שלפנינו יהיה מורכב ממספר תרגילים והדגמות, שיעבירו לתלמידינו את המסר האמנותי: צורה משרתת תוכן. בכוחו של הבמאי המיומן לעצב את הסרט בראות עיניו, ובדרך סמויה להשפיע על הצופה. כך, למשל, יוכל הבמאי לקבוע איזו דמות תהיה הדומיננטית במרחב, וכלפי איזו דמות יחוש הצופה אמפטיה. התלמידים, שעד שלב זה, התעסקו בעיקר עם היכולות הטכניות של המדיום הקולנועי, ינסו מעתה, לרכוש איכויות אמנותיות קולנועיות.

שוכרים את הכלים – נזכיר לתלמידינו את העקרונות שלמדנו ביחס לבניית העומק בפריים ([מערך שיעור מס' 2](#)). נדגיש, כי פריים שטוח ללא עומק כלשהו, עלול להראות חובבני ולא יפה לעין. נזכיר לתלמידינו, כיצד נהוג לצלם דיאלוג, ראשית two-shot, ולאחר מכן פירוק לשני גדלים שווים, כאשר כל דמות ממוקמת בצד המתאים לה. ניתן להדגים סצנת דיאלוג ממגוון רחב של סרטים (לדוגמא מתוך [להרוג את ביל](#) של קוונטין טרנטינו).

כעת, לאחר שרעננו את היסודות, נבקש מהתלמידים לשבור את הכלים! הסצנה שאותה הם יצטרכו לצלם, היא דו-שיח בין מורה זועם לתלמיד מפוחד. נבקש מהתלמידים לצלם את התלמיד בפריים ללא עומק, ולעומת זאת את המורה נצלם עם עומק רגיל. בנוסף נבקש מהתלמידים 'לחנוק' מעט את הפריים של התלמיד, כלומר לצלם אותו ממש מהסנטר ועד השיער. לעומת זאת המורה יצולם ממרחק רגיל, ולא 'חנוק'.

התלמידים יבחינו במהרה במניפולציה שהם עוררו. זה עלול להזכיר להם את אחד [משיעורי הפתיחה](#), שבו הם ראו כיצד שינוי בזווית המצלמה משנה את כוחה של הדמות המצולמת. מכיוון ששינוי זווית הוא מניפולציה די שקופה, עלינו ללמד את התלמידים טכניקות מורכבות ויצירתיות יותר.

שימוש בקדמת הפריים, ואחוריו – נקרין לתלמידינו את שוט הפתיחה של [כנס העתידנים](#) (ארי פולמן, 2013). השחקנית נמצאת בסערת רגשות, אך משתדלת להישאר מאופקת. נתעלם בשלב זה מההקשר העלילתי, ונמקד את תלמידינו בדגלונים המתנוססים בחלקו האחורי של הפריים. הדגלונים צבועים בצבעים דומיננטיים, והם מתבדרים ברוח ללא הפסק, אך מכיוון שהם מחוץ לפוקוס, הם נשארים רק בגדר רקע. הצופה מתמקד בשחקנית, ומאזין לדבריו של השחקן, אך עיניו רואות גם את הדגלונים שבחוץ, ובתת המודע שלו, הוא סופג את סערת הרגשות שבה מצויה השחקנית.

נדגים לתלמידינו גם שימוש הפוך, שנעשה בסצנת השיא של הסרט [נאום המלך](#) (טום הופר, 2010). ניתן לתלמידינו מעט רקע עלילתי ונקרין את הקטע. נשים לב לפריים שבו מצולם המלך. ראשית, שימו לב היכן ממוקם המיקרופון, בדיוק באזור הגרון שלו, מה שמייצר תחושת מחנק וחוסר נעימות. מיקום המיקרופון ועיצוב הפריים ה'חנוק', מגביר את תחושת ההזדהות של הצופה, עם המלך. ככל שהנאום מתקדם ומצליח, כך המצלמה מתרחקת ומשחררת את המלך, וגם הצופה מרגיש את ההקלה המיוחלת.

דוגמא מצוינת נוספת היא סצנת ארוחת הערב מתוך הסרט [פסיכו](#) של היצ'קוק. בסצנה זו, הרקע של הדמות מוקפת בפוחלצים. הרקע מייצר תחושת אימה למרות שהבחור אדיב ועדין. האופן שבו המרחבים הקרובים או המרוחקים בפריים משפיעים על הצופה בתת המודע שלו, יוסיף יצירתיות ומחשבה רבה לתלמידים בעת בחירת הלוקיישן ועיצובו.

תרגיל מכסה טפח ומגלה טפחיים – נבקש מתלמידינו לביים את הסצנה הבאה: ילד נאלץ לגלות סוד כמוס לחבר. השניים יושבים במקום כלשהו ומתחילים לפתח שיחה. על התלמידים לחשוב על ארגון הקומפוזיציה, כך שבאחורי הפריים או בקדמתו, יהיה אובייקט מסוים לא בפוקוס, שיעיד על רגשותיו של הילד.

תרגיל אפשרי נוסף, שימחיש את הרעיון, הוא צילום של אדם הנוהג לבדו בתוך רכב, והוא מצוי בסערת רגשות כלשהי. נבקש מהתלמידים לצלם את הסצנה, תוך שימוש במניפולציה קולנועית שתדגיש את רגשותיו של האדם. (המרחב שמחוץ לרכב יכול להיות אפלולי, אפשר לבצע את הנסיעה עם נוף לים או לגינה ירוקה ועוד).

בתור השראה לאופי התרגיל, ניתן להקרין את סצנת הפתיחה של [הסנדק 1](#) של קופולה.

צבעוניות ומיקום הדמות בפריים – נעלה בכיתה את השאלה הבאה: כיצד נסמן לצופה, באיזו דמות עליו להתמקד כאשר ישנן עוד דמויות רבות בפריים? נקרין לתלמידים את סצנת האקציה מתוך [רשימת שינדלר](#) (שפילברג, 1993) ונסביר לתלמידינו מהן שתי המניפולציות שעושה הבמאי, ועוזרות לנו להתמקד דווקא בילדה עם המעיל האדום. ראשית, הצבע, בין כל השחור-לבן של הסרט, האדום של הילדה דומיננטי לעין, והצופה מהופנט אליו. בנוסף נוכחותה של ילדה קטנה בתוך הפריים שמלא במבוגרים, ומיקומה באזור ריק יחסית של הפריים, מבצע את השלמת המניפולציה ועינו של הצופה מתמקדת בה.

את אותו רעיון ניתן לעשות גם בשביל להדגיש חפץ או בית מסוים. על הבמאי להתייחס לרקע, ולנסות ליצור ייחודיות ויזואלית באובייקט הרצוי.

תרגיל מרדף – נבקש מתלמידינו לצלם סצנה ובה נראה אדם רודף אחרי אדם אחר במרחב ציבורי שבו אנשים רבים.

לדוגמא, ניתן לצלם את התרגיל בקניון. הסצנה תיפתח בתוך חנות, כשלפתע מישהו גונב חפץ מתוך החנות ומתחיל לברוח. המוכר שהבחין בגנב, ממחר לרדוף אחריו ויוצא גם הוא מהחנות. כעת, מתבצע מרדף, שאותו התלמידים יצטרכו לצלם גם ממרחק E.L.S כדי שהצופה יבין שאנחנו ממוקמים בתוך קניון. הבמאי יצטרך לחשוב כיצד הוא ממקד את הצופה אל שתי הדמויות (רמז: בדרך כלל בקניון אנשים הולכים באיטיות, ומרדף מתבצע בריצה מהירה...).

הטיות המצלמה תוך כדי תנועה – כפי שלמדנו בתחילת השנה מרחק הצילום וזווית הצילום משפיעות על האופן שבו הצופה תופס את מערך הכוחות בסרט. אך מה יקרה אם במהלך שוט אחד העמדה והזווית ישתנו? לדוגמא, אם נצלם אדם שמתיישב לקרוא מכתב שהוא קיבל, ממרחק מדיום שוט וזווית ישרה, ותוך כדי קריאת המכתב, נבצע תנועת Dolly In ובנוסף נטה את המצלמה כך שהיא תצלם אותו מזווית גבוהה. נבקש מתלמידינו לחשוב על רעיון יצירתי שבו במהלך שוט אחד, מתבצע שינוי במרחק ובזווית הצילום, כך שמערך הכוחות בו, משתנה לגמרי.

תרגיל הצצה / מעקב אחרי דמות – כפתיחה נקרין את סצנת הפתיחה של [הצעקה](#) (1996) / (וס קרייבן), סצנה שהפכה לקאלט בפני עצמה. נקרין את הסצנה פעמיים ונשאל את התלמידים מהן המניפולציות הקולנועיות שבהן השתמש הבמאי, על מנת להעצים את תחושת המתח ולרמוז לנו שאכן דמות מסתורית ומפחידה עוקבת אחרי הנערה בביתה. ישנן מספר תשובות כגון:

- המרחב הביתי אפל וכחלחל
- ישנן תנועות dolly איטיות
- ישנן "יציאות" מחוץ למרחב הביתי שמרמזות שיש מישהו מחוץ לבית
- הבית מלא בחלונות ודלתות זכוכית מה שמגביר את חוסר הביטחון
- פעמים רבות מצולמת הנערה מאחורי גבה

סצנה זו ממחישה עד כמה מתוחכמת המניפולציה הקולנועית (והראייה, שגם ללא סאונד תחושת האימה בסצנה נשארת).

כעת, תורם של התלמידים ליצור סצנה מפחידה משל עצמם (נבקש מהם כמובן להימנע מאלימות גראפית ותכנים לא ראויים). נבקש מהתלמידים להיעזר במניפולציות שנותחו בסרט "הצעקה", ובעיקר בהעמדות של המצלמה במיקומים שירמזו על הימצאותה של דמות נוספת.